Freek van der Meer

Ten afscheid

De vogel- en plantenrijke polders tussen Haarlem en de Haarlemmermeerpolder gaan verdwijnen.

Wie met open ogen door de natuur gaat — en wie onzer doet dit niet! — wordt in het na-oorlogse Nederland telkens weer geconfronteerd met een beklemmende ervaring: wanneer je na verloop van jaren (en soms zelfs enkele maanden) een plekje wilt bezoeken, dat je je van vroeger herinnert, kun je het niet meer terugvinden. Dan is een duinrand geëgaliseerd. Een bos werd gekapt en heidevelden afgeplagd. Schilderachtige stukken weide en bouwland zijn er niet meer. Op die plaatsen blik je in de koude ogen van de vensters der nieuwe woonwijken en in plaats van te wandelen over kronkelpaadjes tussen de struiken klinkt je voetstap hard en onverbiddelijk op de klinkers van de straten tussen baksteen en beton.
Nu weet ik wel, dat we hiermee ineens midden in hèt probleem van deze tijd zitten. Onze steden en dorpen zijn overbevolkt en barsten uit hun grenzen. Er mòeten woningen komen, het kán niet anders. Maar toch, het doet pijn wanneer je ontdekt dat zo'n plekje uit je herinnering voorgoed voltooid verleden tijd is geworden.
Zo gaat het ook met de streek ten zuiden en zuidoosten van Haarlem, een eeuwenoud weidegebied, dat zich uitstrekt van de grens der Spaarnestad tot het kronkelend zilveren lint van de ringvaart om de Haarlemmermeerpolder.
Het is een plek die je sedert je kinderjaren — toen je de eerste wankele schreden zette op het zo boeiende pad der natuurstudie — bekend en geliefd is om het tintelende buitenleven. De bermen langs de landwegen en de lage gras- en hooiakkers zijn de groeiplaats van talloze plantensoorten. Zij presenteren zich soms massaal, als de velden achtereenvolgens geel van de paardebloemen, lila van de pinksterbloemen en rood van de zuring schijnen. En in het kleine, want menige botanist heeft er onvergetelijke vondsten gedaan.
Elk jaargetijde wordt begeleid door vele vogelsoorten. Natuurlijk vindt u er in de eerste plaats de vogels van het weidegebied. Grutto, tureluur, kievit, scholekster, wulp, kemphaan en patrijs hebben er jaarlijks met vele tientallen en soms honderden paren hun broedplaats. Leeuwerik en graspieper, gele en witte kwikstaart, komen er in grote aantallen voor. Langs de slootkanten stichten waterhoentjes, meerkoeten, wilde eenden en zomertalingen hun gezin. Grote en kleine karekieten nestelen tussen het riet. Koolmees, pimpelmees, roodborst, merel, zanglijster, tjiftjaf, fitis, winterkoning, spotvogel, vink, tuinfluiter, grasmus en heggemus broeden in het struikgewas om de volkstuintjes dicht bij Haarlem, en in de tuinen van de enkele boerderijen. Boerenzwaluw, huiszwaluw, oeverzwaluw [1]) en gierzwaluw scheren boven de graspluimen van het hooirijpe land. Kokmeeuw, zilvermeeuw, mantelmeeuw en visdiefje zoeken er voedsel, evenals bonte kraaien, zwarte kraaien, roeken en kauwen. Watersnippen zigzaggen door de lucht. De spreeuwen — die met vele honderdduizenden in Vijf-

Symbool van het heden: nóg is er gelegenheid tot botaniseren en vogelwaarnemingen. Maar vlakbij rukken reeds onafwendbaar de huizenblokken van Haarlem op . . .

huizens eendenkooi, juist aan de overkant van de ringvaart overnachten [2]) — trekken overdag naar deze weilanden. Hout- en tortelduiven strijken er neer op hun tocht van de Haarlemmerhout naar de Haarlemmermeerpolder en terug. Torenvalk en velduil hebben er hun jachtgebied. Blauwe reigers staan dromerig in het water van een sloot te staren. De koekoek laat er zijn roep horen. Soms zwemt een fuut in de sloten en in de trektijd zie je er gasten, die je er anders niet behoeft te zoeken: een kraanvogel, putters, rietgorzen, koppels wilde ganzen en een enkele wilde zwaan. 's Winters trekken er grote troepen koperwieken rond en kramsvogels vliegen tsjakkerend op.
Een paar jaar geleden is er zelfs een reebok op bezoek geweest; 's avonds graasde het dier tussen de koeien en overdag hield het zich schuil in de struiken.
Is het wonder, dat de Haarlemse stedeling, die de stilte mint, dit oord tot het doel maakt van zijn fietstocht of wandeling op lentedag en zomeravond en dat velen er ook in de barre seizoenen heentrekken om er van het buitenleven te genieten?
Maar weldra zal dit alles niet meer mogelijk zijn. Haarlem, de stad aan het Spaarne, vol levensdrang, rukt op. Het schuift de grenzen vooruit, in alle richtingen, ook naar het polderland. Nòg is de snelverkeersweg naar Schiphol de scheiding tussen het bebouwde stadsgedeelte en het weidegebied daarnaast. Maar vlak bij de Buitenrustbrug — waar verleden jaar nog tientallen jonge lepelaars flaneerden [3]) — hebben de zandzuigers hun

Dit wordt de uiterste stadsgrens. Deze weilanden zullen straks Haarlems gebied zijn tot aan de molen en de bomen langs de ringvaart om de Haarlemmermeerpolder op de achtergrond.

werk reeds gedaan. Als een spitse pijlpunt wijzen de dijken om dit opgespoten gedeelte in de richting van de andere polders, die straks óók ten offer zullen vallen. Want Haarlem gaat hier een satellietstad bouwen voor niet minder dan veertigduizend mensen. Dan zal de stadsgrens vele kilometers naar het zuiden komen te liggen, aan de ringvaart en het Spaarne.
Stukje bij beetje wordt dit weidelandschap teruggedrongen en verliezen de vogels hun broedterrein en voedselgebied. We zeiden het reeds: dit kàn niet anders, er mòet woongelegenheid komen. Maar de veehouders, die zich nauwelijks hebben hersteld van de oorlogsschade daar deze streek gedurende de bezettingsjaren was geïnundeerd, slaan het oprukken der hoge huizenblokken met zorgvolle blik gade, omdat zij hun bestaan zien wankelen. En de liefhebber van natuur en buitenleven deelt deze zorg. Want binnen afzienbare tijd zal opnieuw één van de schoonste gebieden in wat we de „Randstad Holland" plegen te noemen, zijn veranderd in een huizenzee.

[1]) Oeverzwaluwen werden hier pas sedert kort — en in gering aantal — weer waargenomen. Vroeger, d.w.z. vóór de oorlog, waren ze hier betrekkelijk gewoon. Ze nestelden toen in de z.g. „geniedijk" tussen Vijfhuizen en Hoofddorp, waar zij juist boven de betonnen zoldering van de kazematten hun nestholen groeven. In de oorlog werden deze kazematten echter door de bezetter gesloopt en verdwenen de oeverzwaluwen.
[2]) Spreeuwenslaapplaats in de eendenkooi bij Vijfhuizen: zie Natura 1957, no. 1, pag. 5 e.v.
[3]) Lepelaars bij Haarlem: zie Natura 1958, no. 2, pag. 21 e.v.